

можливості. Важливо розуміти, що традиція та експеримент не є взаємовиключними поняттями. Вони можуть співіснувати, взаємодоповнювати один одного та навіть породжувати нові, гібридні форми кіномистецтва. Можна у різному співвідношенні один до одного поєднувати традицію та експеримент, але, так чи інакше, наявність обох цих аспектів обов'язкова для гармонійної подачі та інтелектуального навантаження, адже якщо вибрати лише одне з них – кіно ризикує страждати безглуздою самодемонстрацією. Наразі ми спостерігаємо бурхливий, але не полишений логічних закономірностей, розвиток світового кінематографу.

Список використаних джерел

1. Д. О. Доулінг . *Immersive Longform Storytelling: Media, Technology, Audience*. Routledge, 2021. С. 9-11
2. Г. Розалінд, К. Сконувер, eds. *Global Art Cinema: New Theories and Histories*. Oxford University Press, 2020. С. 62-75
3. Lockit.com.ua. Нові тенденції в кінематографі. <https://lockit.com.ua/novi-tendencziyi-v-kinematografi/> (Дата звернення: 22 квітня 2025).
4. Toxigon. Cinema Trends in 2024: What's Changing on the Big Screen. <https://toxigon.com/trends-in-cinema-2024/> (Дата звернення: 22 квітня 2025).

МИСТЕЦТВО ЯК ПЕРФОРМАТИВНА ДІЯ: ІСТОРИЧНІ ПАРАЛЕЛІ МІЖ ВІЗУАЛЬНИМ І СЦЕНІЧНИМ У КУЛЬТУРІ УКРАЇНИ

Бурназова В., кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри сценічного мистецтва і культури

*Київський національний університет технологій та дизайну
Miloslava Novotna, PaedDr., Taneční centrum Praha – konzervatoř, z. ú.*

Анотація. У статті досліджено феномен перформативності як міждисциплінарної категорії, що охоплює візуальне, сценічне та новітнє цифрове мистецтво в українському культурному просторі. Проаналізовано історичні етапи становлення перформативного виміру мистецтва України: від традиційних ритуально-обрядових форм до авангардних театральновізуальних експериментів початку ХХ століття, а також сучасні кейси медіаперформансів. Особлива увага приділена взаємозв'язку між візуальним образом і театральною дією, тілесності та просторовості в національній традиції. Авторка окреслює потенціал перформативного підходу в контексті мистецької освіти, особливо для фахівців спеціальності 026 «Сценічне мистецтво» та культурологів.

Ключові слова: перформативність, сценічне мистецтво, українське мистецтво, театр, візуальна культура, медіаперформанс, авангард.

Вступ. Упродовж останніх десятиліть мистецтво дедалі частіше розглядається не як результат, а як процес – подія, дія, перформанс. В умовах новітніх культурних трансформацій зростає роль перформативності як ключової характеристики художнього висловлювання. У центрі уваги опиняється не тільки створення художнього об'єкта, а й сам процес взаємодії — митця, глядача, простору. Такий підхід дозволяє по-новому інтерпретувати історичні явища в українському мистецтві, виявляючи глибоку тяглість між ритуальною дією, сценічним виконанням та сучасними медіаформами.

Метою дослідження є аналіз історичних та сучасних проявів перформативного підходу у візуальному й сценічному мистецтві України, з акцентом на їх взаємозв'язок, трансформації та освітній потенціал.

Актуальність дослідження. Сучасні мистецькі практики зростаючою мірою демонструють інтерактивний характер, поєднуючи різні жанри, формати і технології. Перформативність як категорія перетинається з театром, живописом, інсталяцією, музикою, танцем, цифровим мистецтвом. Для України, яка має глибоко вкорінену традицію тілесно-образного ритуалу, ця тема є не лише теоретично важливою, а й методологічно перспективною.

У контексті професійної мистецької освіти (зокрема для студентів спеціальностей В6 Перформативні мистецтва та В12 Культурологія та музеєзнавство) розуміння перформативного як міждисциплінарного інструменту сприяє глибшому осмисленню історії мистецтва та формуванню сучасної виконавської і візуальної культури.

Поняття «перформативність» у західній гуманітаристиці закріпилась завдяки роботам Дж. Остіна, Дж. Батлер, Е. Фішера-Ліхте, які підкреслювали дієвість мовлення, тіла і простору. У мистецтві перформативність означає живу дію, спрямовану на створення сенсу в реальному часі, де важливою є тілесність, просторовість і тимчасовість події.

У випадку України така дієвість характерна ще для дохристиянських ритуалів, традиційних вертепів, кобзарської практики, які поєднували візуальне, вербальне та тілесне. Перехід до модернізму та авангарду на початку ХХ століття закріпив цей підхід через театральні експерименти Л. Курбаса, сценографію О. Екстер, а також монументалізм бойчукістів, де дія розгорталась не лише на сцені, а й на стіні, площі, у просторі публічної взаємодії.

Народні дійства, а саме обрядові форми (колядки, щедрівки, весільні дійства) мали чітко структуровану сценічну логіку, візуальну знаковість та спільнотну взаємодію. Вертеп як мобільний театр поєднував іконографію з драматургією, музику з ляльковою грою – тобто вже виявляв синтетичну природу мистецтва.

Лесь Курбас перетворив сцену на простір концептуального висловлювання, де дія, світло, пластика та звук функціонували як єдине перформативне ціле. Сценографія мала не декоративну, а смислову

функцію. Особливого значення набував «живий жест» - акт дії, що творить нову реальність [5].

Екстер у 1910–1920-х роках створює «кінетичний простір» для театру – рухомі конструкції, об'ємні форми, яскраві кольори. Візуальне стає сценічним, а театральне – живописним [2].

Творчість М. Бойчука й учнів передбачала включення глядача до сакрального процесу: монументальні фрески ставали своєрідним «візуальним театром», що апелював до колективної пам'яті [1].

Сучасними перформативними кейсами можуть слугувати

- аудіовізуальні інсталяції на перетині музики, відеоарту й театру, де поезія звучить у записі голосів на фоні проєкцій тіл у русі, де глядач стає співучасником, проходячи простором перформансу;

- імерсивні виставки-перформанси, де війна переживається через голоси, речі, візуальні сліди, а перформативність полягає у повторному переживанні особистих історій через художні образи;

- AR-перформанси – цифрове оживлення візуальних образів у публічному просторі через мобільні додатки доповненої реальності. Споглядання стає дією [3; 4];

- zoom-перформанси – онлайн-формати театру, де тіло актора, інтерфейс екрана і реакція глядача синхронізуються у спільну драматургію [6; 7].

Ці практики стали відповіддю на виклики пандемії, але вийшли за рамки обмежень.

Освітній потенціал перформативного підходу дозволяє:

- інтерпретувати мистецтво не лише як об'єкт, а як процес;
- залучати студентів до дослідницьких форм навчання (наприклад, реконструкція ритуалу, перформативний аналіз сценографії тощо);

- формувати міждисциплінарні зв'язки з театрознавством, медіамистецтвом, культурологією.

Висновки. Українське мистецтво виявляє стійку традицію перформативного – від сакрального до політичного, від театру до інсталяції. Історія українського мистецтва не лише візуальна, а й дійова. Цей погляд дозволяє переосмислити роль митця, глядача, простору та часу у творенні культурного сенсу. Перформативність як метод і підхід відкриває нові горизонти для мистецької освіти, дає змогу формувати критичне мислення, аналітичні навички та художню чутливість.

Перспективи подальших досліджень можуть бути зосереджені на аналізі перформативних форм у музейних і виставкових практиках; картографуванні цифрових перформансів в українському мистецтві; розробці перформативних модулів для освітніх програм мистецького спрямування; вивченні впливу війни на трансформацію перформативного мистецтва в Україні.

Список використаних джерел

1. Бенях Н. Педагогічно-творчі принципи М. Бойчука та М. Осінчука у контексті розвитку художньої освіти України поч. ХХ ст. / Народознавчі зошити. Львів. 2008., Зош. 5-6., С. 577-581.
2. Беркут В. Олександра Екстер: 6 іпостасей творчині авангарду <https://sensormedia.com.ua/art/oleksandra-ekster-6-ipostasej-tvorchyni-avangardu/> (дата звернення 04.05.2025).
3. Діксон С. Цифровий перформанс: історія нових медіа в театрі, танці, перформансі та інсталяції. МІТ Press., 2007. 376 с.
4. Косович В. ШІ – це в'язниця досконалості, чи нова реальність?: в Івано-Франківську презентували цифровий перформанс <https://firtka.if.ua/blog/view/shi-tse-viaznitsia-doskonalosti-chi-nova-realnist-v-ivano-frankivsku-prezentovali-tsifrovii-performans-foto> (дата звернення 04.05.2025).
5. Котубей-Геруцька О. Шість театрів, вісім мов і одна куля в грудях: Історія життя неперевершеного Леся Курбаса <https://suspilne.media/culture/593315-sist-teatriv-visim-mov-i-odna-kula-v-grudah-istoria-zitta-nepereversenogo-lesa-kurbasa/>(дата звернення 04.05.2025).
6. Соціально-психологічні технології відновлення особистості після травматичних подій : практичний посібник / [Т. М. Титаренко, М. С. Дворник, В. О. Климчук та ін.] ; за наук. ред. Т. М. Титаренко / Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2019. 220 с. <https://surl.gd/ooofrz> (дата звернення 04.05.2025).
7. Театр 360 градусів – онлайн-вистави доступні для кожного. [Електронний ресурс]. URL: <https://www.theatre360.com.ua/> (дата звернення 04.05.2025).

МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ СЦЕНІЧНОЇ КРЕАТИВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО АКТОРА: ВІД МУЗИЧНО-ТЕОРЕТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН ДО ПРАКТИКИ МУЗИЧНОГО СУПРОВОДУ

*Бурназова В., кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач
кафедри сценічного мистецтва і культури
Київський національний університет технологій та дизайну
Русановичова І., Mgr. акомпаніатор,
Танцювальний центр Прага (Чехія)*

Ключові слова: акторська освіта, музичне мистецтво, музичний супровід, музично-теоретичні дисципліни, сценічна креативність, творчість.